

ΘΗΤΕΙΑ

Ἐδῶ πάνω, μπορῶ νά πῶ, δέχομαι πρῶτος τά καλημερίσματα. Κάθε πρωΐ πιάνει μέ φούρια τήν κουπαστή καί τρέχει νά προλάβει ἕνα δωμάτιο στ' ἀκροούρανα. Στήν ἀρχή ἡ ἀνάσα ἀνακαλύπτει τό ρυθμό τῆς καί ξαφνιάζεται. Μετά, ἕνα γκόνγκ κτυπᾷ μιά φορά τήν ὥρα, δύο φορές, ἐξήντα φορές, τρεῖς χιλιάδες τόσες φορές κλπ. Τότε σηκώνω τά μηλίγγια μου ὄρθια γιά νά γλυτώσω.

— Ἔχεις τίποτα ν' ἀναγγείλεις;

— Αὐτό!

Καί χτυπᾷ πιά δυνατά καί πιά γρήγορα. Κάποτε θά καταλάβει κανεῖς πόσο εἶναι δύσκολο, νά ξυπνά.

Ἀρχίζω λοιπόν καί περπατῶ. Πέρα-δῶθε. Πρῶτα στό πάτωμα, ἔπειτα στούς τοίχους καί τό ταβάνι. Μέχρι πού οἱ κάτω, οἱ δίπλα καί οἱ ἀπάνω μοῦ φωνάζουν πῶς κάνω θόρυβο.

Βέβαια θά μποροῦσα νά λύσω τούς ἀστραγάλους μου καί νά περάσω μαζί μέ τούς προγόνους στήν αἰωνιότητα. Ἄλλά εἶναι ἐκεῖ-νη ἡ εἰκόνα στόν τοῖχο.

Πάντα μου ἤξερα νά ζωγραφίζω ἔξυπνα. Πότε μέ μολύβι, πότε μέ μελάνι, πράγματα ζωντανά πού τρέχαν μ' εὐχαρίστηση νά κρεμαστοῦν σ' ἓνα καρφί. Τούτη ὁμως ἡ εἰκόνα, μιά γυναίκα ὀλόκληρη ἡ δέν βολεύεται. Ἔχει περάσει τό κεφάλι τῆς σ' ἓνα τελάρο. Ἡ υπόλοιπη κρέμεται θολή, γιατί κάποιος πῆγε,, σάλιωσε τό δάχτυλο κι ἔσβυσε τό περιγράμμα. Τήν εἶχα ζωγραφίσει τελευταῖα. Ἄφοῦ μάζεψα τίς πατημασιές μου σ' ἓνα σκουπιδοντενεκέ. Τήν κρέμασα ἀπεναντι στό κρεββάτι καί εἶτε ζυπνητός ἤμουνα εἶτε κοιμισμένος, ἀκουμποῦσα τό βλέμμα μου στό δικό της. Περιμένα νά κλείση τό κύκλωμα κα νά τιναχτοῦμε ὅλοι στόν ἄερα. Ἀλλά τά χρόνια εἶναι ἀδυσώπητα. Κι οἱ ἐπαφές σκουριασμένες.

Ἐκεῖνη λοιπόν τή μέρα, εἶχε κάτι ν' ἀναγγεῖλη. Μοῦ εἶπε πώς ἦταν τόσο τοῦ μηνός κι ἔπρεπε νά βιαστῶ. Πραγματικά. Καί τό εἶχα ξεχάσει. Ἔπρεπε νά πεταχτῶ γιά λίγα χρόνια σέ μιά δουλειά. Βάζεις ἐμπρός τά πόδια σου. Καί πίσω τρέχεις ἐσύ, παίζοντας στά δάχτυλα ἓνα μπαστούνι, σάν τούς καλούς κυρίους τοῦ παλιοῦ καιροῦ. Μπορεῖ βέβαια τό μπαστούνι νά πέση καί νά μήν ξαναγυρίσης. Μά τοῦτο ἔχει πάντα τή μικρότερη σημασία.

Ἐκλεισα λοιπόν γρήγορα-γρήγορα τή ζωή μου σ' ἓνα συρτάρι, φόρεσα τά πιό παλιά μου ροῦχα καί ξεκίνησα.

Ὅταν ἔφτασα, κεῖ, στόν τόπο, βρῆκα κι ὅλους τούς ἄλλους . Ψηλοί κοντοί, χοντροί ἀδύνατοι, μαῦροι κόκκινοι, πολύ καλοί ἄνθρωποι, πού εἶχαν νίψει τά χέρια τους σέ χρυσές λεκάνες, βαλμένοι σέ μιά σειρά, πού φάνταζε ἀπό μακριά σάν φίδι.

— Ἔ, γειά σας, εἶπα. Ἄπό δῶ θά φύγουμε;

— Naί, μοῦ λέει κάποιος. Μόλις διαβῆς αὐτή τήν πόρτα, ἔχεις πιά χαθῆ.

Βέβαια, αυτό ἀκριβῶς ἤθελα. Κόλλησα κι ἐγώ στήν οὐρά τοῦ φιδιού καί περίμενα.

Ἔπλα πῆγαιναν καλά. Μόνον αὐτές οἱ μῦγες. Ἔπρεπε νά τίς διώχνουμε συνεχῶς –κι ἀκόμη δέν εἶχαμε γίνει πτόματα. Ἄλλες ἄρχιζαν μέσα στ' ἀντί σου ἕναν παλιό σκοπό, ἄλλες σοῦμπαιναν μέσα στό κούτελο, σοῦπιαναν τό μυαλό καί στόφερναν ἀνω-κάτω. –Αὐτο μᾶς ἔλειπε τώρα. Νοσταλγίες!

Ἔρχεται ἡ σειρά μου. Δυό χέρια –μέ ωραία δύναμη– μέ σηκῶνουν καί χάνομαι πιά.

Πρῶτος μοῦ μίλησε ἕνας κύριος μέχρι κεῖ πάνω. Μέ δυό μακρῖα χέρια, δυό μακρῖα πόδια, κι ἕνα ἄδειο κορμί. Μάτια, αὐτιά, τίποτα.

Μοῦ εἶπε:

—Τί ἔκανες στό παρελθόν;

Εἶπα:

—Ἐργαζόμουν σ' ἕνα γαϊτανάκι.

—Ἐ, λοιπόν, λέει, θά πᾶς νά βαφτιστῆς, σ' ἐκείνη κεῖ τή βρῦση, ἔπειτα θά ντυθῆς τά καινούρια ροῦχα καί θάν τά ξαναπούμε.

Ἔτρεξα γρήγορα-γρήγορα νά βαφτιστῶ. Μέ ὀνόμασαν, ἄς ποῦμε, Πρῶτο καί βρῆκαν πῶς γρήγορα θά γινόμουν ἕνας τέλειος νεκρός, γιατί εἶχα, λέει, ὅλα τά προσόντα. Εὐχαριστήθηκα. Μετά μοῦ φόρεσαν ἕνα καφεδί φόρεμα, κρέμασαν πίσω μου ἕναν ἄδειο ντενεκέ, καί μέ ξανοίξαν στήν πλατεῖα. Φυσικά ἐγώ ἄρχισα νά τρέχω. Μ' ὅλη μου τή δύναμη. Ἔνας θυμωμένος ἄνθρωπος κράταγε τό χρόνο καί θύμωνε περισσότερο. Κι ἐγώ ἔτρεχα πῶς γρήγορα. Κι ἐκεῖνος θύμωνε κι ἐγώ ἔτρεχα.

Πόσες μέρες βάστηξε τοῦτο δέν ξέρω. Τά μαλλιά μου μεγάλω-

σαν, τά γένεια μου μάκρυναν. Ὅσο γιά τό καφεδί φόρεμα εἶχε μουσκέψει ἀπ' τόν ἰδρωτα κι εἶχε στεγνώσει τόσες πολλές φορές πού φαινόταν πιά παλιωμένο.

Τέλος μέ σταμάτησαν, μοῦ εἶπαν, μπράβο καί εἰς ἀνώτερα. Τότε κι ἐγώ γύρισα ἀνάποδα καί τίναξα γιά καλά τό κορμί μου, μάζεψα ὅλα τοῦτα πού πέσανε –καί τούς ἰδρωῶτες καί τά λίγα αἵματα– τά πέταξα μακριά καί εἶπα:

— Ὁρκίζομαι εἰς τόν Βασιλέα!

Ἀμέσως μεταμορφώθηκα σ' ἕναν ψηλό καί δυνατό ἄνθρωπο, χωρίς βέβαια, μάτια, ἀντιά καί τά διάφορα τέτοια μικρά πράγματα.

Μούδωσαν τότε ἕνα τσούρμο καί μοῦπαν νά συμπληρώσω μερικές σελίδες ἱστορία.

Ἔτσι ἀνοιξα τή μεγάλη παρένθεση κι ἀρχισα νά στοιβάζω γεγονότα, γεγονότα, τόνα πάνω στ' ἄλλο, φτιάνοντας ἕνα συνταρακτικό παρελθόν.

Παιδί ἔκανα σ' ἕνα νησί. Ἔφηβος κάπου κεῖ γύρω στό Κοτζιά Ὀρμάν. Κι ἄντρας πάνω στίς πιό ψηλές κορφές τῆς Ἡπείρου. Ἐκεῖ ἀκριβῶς ἔμαθα νά τρώω τά νύχια μου καί νά βάζω καί τούς ἄλ-λους νά τρῶνε τά δικά τους, μέ ἀπόλυτη ἡρεμία. Ἔμαθα νά διακρίνω μόνο τ' ἀστέρια κι ἀκόμα νά γυρίζω τό κεφάλι μου ὅπου-δήποτε καί νά λέω:

— Ἐσύ, μπορεῖς νά δοξαστής!

— Μά...

— Τίποτα. Ὅ,τι λέω δέν ξελέω.

Κι ἔπειτα ἀπό τοῦτο, ἡ τελετή:

— Δώδεκα ἄντρες νά ντουφεκίσουν τόν ἄερα.

Αὐτό ἦταν ἕνα ὠραῖο σχέδιο, πού τό καρφίτσωνες πίσω στήν

πόρτα τοῦ δωματίου σου καί ἦσουν ἐν τάξει. Ὑπάρχουν τώρα κι ἄλλες θεωρίες, ὅπως νά φυτεῖς κυπαρίσσια, καμώνοντας πῶς ἀσχολεῖσαι μέ τήν κηπουρική. Ἀπό ἀδιέξοδο. Μά τοῦτα εἶναι γιά κείνους πού ἀποτέλεσαν λάθη. —Ξέχασα νά πῶ ὅτι ἐκεῖ ἀπάνω δέν εἶχαμε καθρέφτες. Αὐτό τό εἶδος ἀπαγορευόταν. Καί πολύ σωστά.

Τά πράγματα πήγαιναν τόσο καλά πού ἦρθε μιά μέρα κάποιος σημαντικός κύριος καί μοῦ εἶπε:

— Αὐτό... κι αὐτό... κι αὐτό... καί διά ταῦτα τά μεγάλα πράγματα σου σφίγγω τό χέρι.

Ἐγώ βέβαια, ἔγινα ὑπερήφανος.

Λοιπόν, ἀφοῦ πιά ἤμουνα ἄντρας, κατέβηκα στήν πόλη νά καθίσω κι ἐκεῖ. Αὐτό ἦτανε μέσα στό πρόγραμμα. Ὅ,τι εἶχαμε συμπε-ράνει τόσα χρόνια θάπρεπε νά τά δοῦμε καί νάν τά ἀποκλείσουμε. Ἐτοῦτο, ἐμένα βέβαια δέν μ' ἐνοιαζε, ἀφοῦ εἶχα μιά ἀρτία ἐκπαί-δευση.

Ἡ πόλη ἦτανε ἴδια μ' ὅλες τίς ἄλλες. Ἄνθρωποι, ἄνθρωποι, ἓνα σωρό, πού τρέχαν δῶ καί κεῖ ἀναζητώντας τό λόγο. Οἱ περισσότεροι φαίνονταν λογικοί. Οἱ ἄλλοι κόντευαν νά γίνουν. Πάντως ὅλοι τους, κοιμόνταν τή νύχτα ἤσυχτοι.

Ὅλους ἐτούτους ἀνοιξα τούς ἀγκῶνες μου καί τούς παραμέρισα νά περάσω. Πάνω στό στήθος μου κρέμονταν οἱ χειραβίες τοῦ κυρίου καί ἄλλα τέτοια πολλά. Μερικοί μέ κοιτάζαν μέ ζήλεια. Ἐλάχιστοι μ' ἀποτροπιασμό. Ἀκόμα μποροῦσα, ἂν ἤθελα, νά βγάλω τήν καφεδιά κελεμπία καί νά γίνω ἄγαλμα, προσπαθώντας νά παραστήσω κάτι. Ὅλα τ' ἀγάλματα ἀγωνίζονται νά παραστήσουν κάτι. Λίγο σκυφτό κεφάλι, κάποιο χέρι στήν τσέπη καί βῆμα στοχαστικό. Μά αὐτός ὁ φαῦλος κύκλος δέν μ' ἄρεσε.

Καί τώρα θά πῶ γιά τό πιό σπουδαίο ἀπ' ὅλα. Αὐτό πού μοῦ ξετίναξε τά βλέφαρα καί μ' ἀναποδογύρισε γιά νά πατήσω στή γῆ. Θά πῶ δηλαδή γιά τή γυναίκα μου.

Τήν γνώρισα ἕνα βράδυ πούφτιανε τά μαλλιά της. Ἐτοιμαζόταν γιά μιὰ γιορτή προσφορᾶς. Θά μπορούσα, βέβαια, νά φωνάξω πῦρ ὁμαδόν καί νά γίνουν ὅλα μιὰ ἀπλή καί συνηθισμένη στάχτη. Μά ἤμουν γόνος γαλάζιας οἰκογένειας καί δέν μοῦ ἔπρεπε νά ἀσχολοῦμαι μέ λεπτομέρειες. Γι' αὐτό εἶπα, μόνο ἀπό καθῆκον, δυό-τρία ἀνεπαίσθητα παραγγέλματα. Καί βγήκα γιά τή συνηθισμένη βραδυνή μου συνομιλία.

Τήν ἄλλη μέρα, ὅταν τήν ξανάδα, κατάλαβα πώς κάτι περίεργο συνέβαινε. Φταίει τό σύστημα τῆς ἐκπαίδευσης. –Κι οἱ κόγχεις πού στηρίζανε τά μάτια μου; Αὐτές οἱ κόγχεις πού κατακάθιζαν τά ὀράματα καί πνίγονταν καί ξεχειλοῦσαν;– Ἀπό τή μιὰ μεριά της στεκόταν ὄρθιο ἕνα πικρό παρελθόν. Μιά περιπέτεια πού τά κατάφερε νά γίνη ὀδύνη –μόνο. Ἀπό τήν ἄλλη ἕνα ταχτοποιημένο μέλλον. Τό παρόν εἶχε κλειστά τά μάτια γιατί προσευχόταν σέ μιὰ γυναικεία θεά καί γιατί ἀκόμη δέν εἶχε λήξει ἡ νάρκη τοῦ χειμῶνα (ἦταν Δεκέμβρης).

Κι ἐγώ πού πάντα μου κοίταζα ὄρθιος, γιά πρώτη φορά ἔσκυπα βαθιά καί τῆς σήκωσα τά βλέφαρα. Ἦτανε μιὰ στιγμή ὑπέροχη. Ἦφτανες μπρός σέ μιὰ μολυβένια πόρτα πανύψηλη, τόσο ψηλή πού δέν μπορούσες νά δῆς τό τέλος –ἦταν καί δίφυλλη.– Τήν ἄνοιγες κι ἔφτανες σε μιάν ἄλλη, ἴδιο ψηλή μά πιό φαρδιά. Τήν ἄνοιγες κι ἔφτανες πάλι σέ μιὰ πιό φαρδιά, σέ πιό φαρδιά, σέ πιό

φαρδιά, όπου στό τέλος γινόταν ένας τοῖχος ἀτράνταχτος ἀπό μολύβι. Ἐκεῖ μπροστά φώναζες κι ἔκλαιγες καί δερνόσουν καί παρακάλαγες. Κι ἄρχιζε ξαφνικά ὄλο ἔτοῦτο τό παραπέτασμα νά λιώνη, μέ τάξη, ἀπό πάνω προς τά κάτω. Κι ὅσο ἔλιωνε τόσο κατέβαινε, ἀργά, μέ προσοχή, Ὡστε νά μήν χαλάση ἡ ἀλφαδιά. Κι ἔβλεπες σάν τά χοντρά δάκρυα νά τρέχη τό μολύβι πάνω σέ τοῦτο τόν τοῖχο, νά φτάνη ὡς τά πόδια του, νά κάνη ἓνα βῆμα δισταχτικό, νά χώνεται μέσα στή γῆ καί νά χάνεται. Κι ἐσύ περιμένεις ἀκούγοντας τήν καρδιά σου.

Ὅταν πιά ἔλιωσε ὄλο κάτω γιά κάτω εἶδα ἀπέναντι. Ἦταν ὄλα ἐκεῖνα τά διαφημισμένα πράγματα. Αὐτό δέν ἔχει σημασία. Μά ἦταν κι ἐκεῖνη ἡ εἰκόνα ὀλόκληρη, μέσα σέ μιά κορνίζα, χωρίς νά περισσεύη τίποτα καί καθαρή χωρίς θολά περιγράμματα κι ἀνοησίες.

Σέ λίγο θάπρεπε κάπου νά κλείση τό κύκλωμα.

Τό σῶμα μου ἄρχισε νά μαζεῦη σάν τόν ἀλατισμένο γυμνοσάλιαγκα. Ἄρπαξα τήν πανοπλία μου καί διέταξα νά μοῦ τή γιαλίσουν. Φόρεσα τά ψηλά μου τακούνια, τό πίο μεγάλο καπέλο, εἶπα τόν ὄρκο μιά φορά φωναχτά καί βγήκα στήν πλατεῖα. Ἐκεῖ ἔριξα μερικές χαμένες ματιές καί διάλεξα τήν πίο καλή φωτογραφία. Μαζί μ' αὐτήν κοιμήθηκα ἀρκετές μέρες.

Εἶχα πιά αἰσθανθεῖ τήν πίο μεγάλη ἀνακάλυψη. Τό ἀντηχεῖο. Καί τήν παντρεύτηκα. Ἄλλωστε –γιά νά εἶμαστε συνεπεῖς– ἤμουνα καί σέ ἡλικία γάμου.

Ἡ γυναίκα μου ἦταν ἓνα κομμάτι νωπό χῶμα. Μιά χούφτα ἀπ' αὐτό ἔφτανε γιά νά ραντίση μερικούς κόσμους καί μερικούς θεούς καί

νά τούς συνεφέρει. Ἦταν ἀκόμη ἕνα πλάσμα τελείως ἀπληροφόρητο. Δέν εἶχε ἀκούσει οὔτε εἶχε μάθει τίποτα. Τό μόνο πού ἤξερε ἦταν νά φτιάχνει ὁμορφες πιθανότητες. Πολλές φορές ἔτυχε νά τή ρωτήσω γιά τοῦτο. Τότε ἄνοιγε καί μούδειχνε τήν κοιλιά της. Καί θυμόμουνα ἀμέσως πῶς εἶχαν τά πράγματα στήν ἀρχή.

Τά μαλλιά της μακριά καί ζεστά μ' ἕνα χρῶμα δυνατής ὠριμότητας. Τά μάτια της πράσινα, βαθιά, πού ὅταν σ' ἀγκάλιαζαν γίνονταν μαῦρα καί τρέχανε νά βασιλέψουν πίσω ἀπό τά πάνω βλέφαρα. Τά χεῖλη της μισόκλειστα, πάντοτε μπερδεμένα μέ τούς ἀντίλαλους μιᾶς προσευχῆς. Καί ὅλα αὐτά, δεμένα ψηλά σ' ἕναν λαιμό χυμένο προσεχτικά καί στηριγμένο ἀκριβῶς στή μέση τοῦ κορμιοῦ. Μετά ἔρχονταν τά στήθη, πού πιάναν ὅλο τό μπρός μέρος τοῦ στέρνου, πλατιά, ὀρθά, μέ τή γεύση ἑνός μικροῦ στόματος στή ρόγα, στέρα φυτρωμένα πάνω σέ δύο στρογγυλές πλευρές πού στένευαν καταβαίνοντας καί τρέχαν νά χωθοῦν μέσα στά κόκκαλα τῆς λεκάνης. Αὐτῆς τῆς λεκάνης, φαρδιάς ὅσο κι ἕνας ναός, πούψαχνε νά συλλάβει τή νοσταλγία της καί νά ζεστάνη τόν προορισμό της.

Αὐτά ἦταν ἐκείνη. Τά ὑπόλοιπα ἤμουν ἐγώ.

Πήγαμε λοιπόν πρῶτα καί πήραμε ἕναν μεγάλο ἐπιτραπέζιο ἡμεροδείκτη. Κατόπιν ἀγοράσαμε τόν τροῦλλο τοῦ Ἁγ. Δημητρίου καί στεγαστήκαμε.

— Ἐδῶ θέλω νά πῶ κάτι. Ὑπάρχουν ἕνα σωρό τρόποι νά τά βολέψη κανεῖς. Φτιάχνει διαθήκες, φτιάχνει ἀκριδες καί μέλι, φτιάχνει ναούς. Ξαφνικά βλέπει τό Θεό κατά πρόσωπο. Τότε σηκώνεται, σπρώχνει ὅλα αὐτά μέ τούς ἀγκῶνες καί τά ρίχνει στό πάτωμα. Αὐτή εἶναι μία πολύ ἀτομική ὑπόθεση, ἔξω ἀπό τήν ὁποιαδήποτε

σχέση, κι όποιος δέν συγκατανεύει., εἶναι ἄνθρωπος καθ' ὀλοκλη-
ρίαν. Μπορεῖ κανεῖς εὐκολα νά ζήση. Μά ποιό θά εἶναι τό ἔρεισμα;
Αυτά!–

Ἔτσι ἀρχίσαμε νά ταξινομοῦμε τά δεδομένα καί νά σημειώ-
νουμε τίς επιδόσεις τους μέ ἐνδιαφέρον ἱστορικό. Τό ζήτημα εἶναι
νά μεταχειρίζεται κανεῖς τό χρόνο, χωρίς ὑστεροβουλία. Ἄκόμη κι
ὅταν ἡ ἀναλογία γίνεῖ ἀντίστροφη κι ἡ ἔνταση τρέχει ν' ἀπειριστή.
(Αὐτό εἶναι τό ἀνώμαλο σημεῖο, –τῶν ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων– πού
ἐπιφυλάσσει τή μεγαλύτερη ἔκπληξη τῆς καριέρας μας: ὁ χρόνος
ερχόταν ἀπό τ' ἀρνητικά). Δέν ἔχει σημασία ἄν ὁ μηδενισμός εἶναι
λογικός ἢ ἀπόλυτος. Στίς μεγάλες τιμές τῶν εντάσεων χωράει μιὰ
αἰωνιότης.

Μᾶς ἄρεσε λοιπόν νά συσσωρευοῦμε τίς ἀνάσες μας μ' ἕναν ὀ-
δυνηρό τρόπο. Κάπου-κάπου, βγάζαμε τό λουρί κι ἀφίναμε τά στή-
θη νά πέσουν ἀποκαμωμένα ἀπ' τόν ρυθμό, σέ μιάν ἀπόκοσμη ἠρε-
μία. Ἐκείνη μ' ἀγαποῦσε ἀπό ἔνστικτο. Θά μπορούσε νά κάνη ὅτι-
δήποτε γιά μένα. Ἄκόμη καί νά γελάση τήν ὥρα πού ξαπλώναμε.

Τήν τοποθέτησα μέ προσοχή στό διπλανό δωμάτιο. Πάνω κεῖ
–στό πιάνο– εργαζόμουν πολλές ὥρες. Μέ πάθος θά ἔλεγα, ἄν δέν
ἦταν πλεονασμός. Ἔκανα ἕνα σωρό ἀνακαλύψεις κι ὁ καθένας θά
περίμενε τό ἔργο τῆς ζωῆς μου μέ ἀφέλεια.

Τότε ἐκείνη εἶπε πώς ἦταν καιρός. Λοιπόν πῆρα κι ἐγώ ὑπό μά-
λης τούς τίτλους, κατέβασα τίς κουρτίνες κι ἔσβυσα τά φῶτα, ἐξόν
ἕνα κερι, γιά νά μείνουμε μιὰ σκιά, ἔστω ἀμφίβολη, πάνω στόν ἄ-
σπρο τοῖχο. Ξαφνικά ὅμως γύρισε ἀπότομα καί μέ παρακάλεσε νά
φύγω, γιατί εἶχαμε τέσσερα χέρια καί δέν θά μπορούσαμε νά

σηκώ-σουμε τόσες χιλιάδες φωνές. Ἦταν μιά παρατήρηση τόσο σίγου-ρη! Ἀπό ἐκεῖνες πού φέρνει μαζί της στούς αἰῶνες, σέ τέτοιες σημαντικές στιγμές, γιά νά μᾶς κάνει νά ἀμφιβάλλουμε. Ἦσως κι ἐγώ νά τῆς ἀρνιόμουνα τό ἐλάχιστο ποσοστό π' ἀντιστοιχοῦσε στά χέρια της. Μά γρήγορα μετάνιωσε. Μιά χούφτα φῶς, πού πῆρε ἀπό πάνω της καί μουρίζε στά μάτια, μ' ἔκανε ἀμέσως νά τή δεχτῶ.

Ἦπειτα εἶναι οἱ δυό εὐθεῖες πού μᾶς καταποντίζουν. Μιά οξεία γωνία πού μᾶς γυρίζει ἀπότομα μερικές μοῖρες καί μᾶς νέμεται.

Ἦτσι ἀνεβήκαμε μαζί ὡς τίς πηγές, γιά νά πάρουμε μιάν ἄποψη. Νά δοῦμε τά νερά, τ' ἀθάνατα τά θεϊκά νερά, πού ξεπετάγονται μέ δύναμη καί καλπασμό ἀπό τίς φλέβες τῆς γῆς, γεμίζοντας τή λιγοστή ψυχή μας μέ ἐκείνη τήν ἀπαραίτητη ἰσορροπία. Ἦχω, βέβαια, δῆ κι ἄλλες πηγές –ἄς ποῦμε, τοῦ Ἀλιάκμονα– πού πάλι λίγοι τίς εἶδαν, γιατί ἀπαγορεύεται νά φτάσης στά σύνορα. Μά ἔτσι μέ τόση ορμή καί τόση ἔνταση! Λοιπόν αὐτά ἐδῶ τά κρυσταλλένια πλοκάμια, φτάνουν πιό κάτω στούς νερόλακκους καί τούς βάλτους.

Ἦκεῖ ἐπάνω, στίς πηγές, φτιάξαμε τό παιδί μας. Δυνατό καί ὁμορφο, ὅπως ἔπρεπε στήν πράξη μας. Ἦτσι τό πήραμε καί τό φέραμε πίσω. Ὅλοι φυσικά εἶχανε φρίξει γιά τοῦτο καί ξερρίζωναν μερικές τρίχες ἀπ' τά μαλλιά τους. Ἦλλά ἐμεῖς ἤμασταν χαρούμενοι. Γιατί ζούσαμε, καί γιατί μπορούσαμε νά κάνουμε παιδιά. Ἦλλοτε λέγαμε πῶς εἶναι μιά εὐκαιρία νά γεννηθῆς. Τώρα λέμε πῶς εἶναι μιά εὐκαιρία νά πεθάνης. Ἦκόμα κι ἐκείνη πού εἶχε φτιαστῆ ὅπωςδῆποτε γιά ζωή, μέ τόση προσοχή καί τόση δύναμη, συμφωνοῦσε.

Καί τώρα τό τέλος.

Μόλις φτάσαμε κάτω καί φέραμε τό παιδί μας μπροστά στό θρόνο τοῦ Πρωθιερέως, ἔκλεισε ἄργά τά μάτια τοῦ καί ξεψύχησε. Γιατί; Ἴσως φοβήθηκε τό μαῦρο ράσο καί τά χτενισμένα γένεια. Ἴσως φοβήθηκε τό ψηλό του κάθισμα, μέ τά δυό-τρία σκαλιά. Μπορεῖ πάλι νά εἶδε τόν χρυσό σταυρό μέ τά διαμάντια πού κρέμαγε στό στήθος. Εἶναι μιά μεγάλη ἱστορία.

Πάντως ξεψύχησε.

Ἵλα, ἀμέσως, πῆραν τήν ὄψη τοῦ πιά ἐπικίνδунου θανάτου. Ὁ χρόνος ἔγινε φανερά ἀσυνεχῆς. Μεγάλες, πηκτές σταγόνες, πού χτυπᾶν στά στήθεια καί κάνουν ὅλα ἀναιμικά κι ἀβέβαια. Κι ἡ δίνη τῶν ἀξόνων καί τῶν σπασμένων ἐπιπέδων.

Σέ λίγες μέρες κάποιος ἄλλος κύριος ἦρθε καί μοῦ εἶπε:

— Ἐπειδή ἐμεῖς ἔχουμε καλή καρδιά, σέ διαγράφουμε.

— Μά, τοῦ λέω, αὐτό εἶναι ἀδύνατον. Γιατί ἐγώ τώρα ἄρχισα νά χρησιμοποιοῦ τά χέρια μου. Καί τά χέρια μου, μοῦ δίνουν τή ζωή μου.

— Τίποτα, λέει. Ἐμεῖς ἔχουμε καλή καρδιά, ὅλοι μας.

Καί μοίρασε πάλι χειραγίες.

Ἡ γυναίκα μου ξήλωνε κάτι μωρουδιακά, φτιάνοντας ἕνα μεγάλο κουβάρι. Εἶχε σκοπό νά μοῦ δώση τή μιάν ἄκρη.

Ἐδῶσα πίσω τήν καφεδιά φορεσιά καί τόν ὄρκο καί μέ ξεχρέωσανε.

Ἐκεῖνη χωρίς νά τό καταλαβαίνει, τή νύχτα ξανάπλεκε αὐτά πού ξήλωνε.

Τοῦς εἶπα σᾶς ευχαριστῶ καί τώρα μπορῶ νά φύγω.

Τή γυναίκα μου τήν ἔθαμα στόν τροῦλλο τοῦ Ἁγ. Δημητρίου
— ἄλλωστε εἶχε πεθάνει.

Σέ λίγο ἤμουν καθ' ὁδόν.

Πρόλαβα τό δωμάτιο στ' ἀκροούρανα καί μπηκα μέσα.

Εἶπα:

— Γειά σας.

Ἦλα γέλασαν κι ἄρχισαν νά φωνάζουν, νά χορεύουν καί νά
πηδοῦν γύρω μου. Κι αὐτή ἡ εἰκόνα καί οἱ τοίχοι καί τό ταβάνι καί
τό πάτωμα. Ἕνας σωστός πανζουρλισμός. Νομίζω πώς εἶπαν:

— Καί ποῦ ἤσουν;

— Νά, εἶχα πεταχτῆ σέ μιά δουλειά.

— Καί τί δουλειά... τί δουλειά ... τί δουλειά.... Ἕνας σωρός με-
χρι κεῖ πάνω μπερδεμένες φωνές.

ΠΑΡΕΝΘΕΣΗ

Καί τώρα νά μιλήσουμε γιά περιστατικά.

Όταν κινήσαμε ὁ οὐρανός ἦταν αἶθριος. Σάν κάθε τέτοια ἐποχή τίποτα δέ μπορούσε νά κυριαρχήσῃ, ἐκτός ἀπό μᾶς. Ὁ οὐρανός φαινόταν γαλανός, ὁ ἀέρας ἀνεπαίσθητος κι ἡ θάλασσα ἕνα βολικό μέσον πού θά μᾶς πῆγαινε. Ποιός, τάχα, θά μπορούσε νά συγκράτησῃ περισσότερες λεπτομέρειες ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα, ἢ ἀπό τό τοπίο; Βέβαια κάποτε, μπορεῖ νά ἔβρεξε δυνατά, ἢ νά ἔριξε ἕνα καταστροφευτικό χιόνι. Μπορεῖ ἀκόμη ἕνας κεραυνός –εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας– νά ἔκαψε τό εἰκονοστάσι τῆς διπλανῆς καί νά ξερίζωσε τόν πλάτανο τοῦ ἀπέναντι. Ἐπειτα κάποτε ἡ θάλασσα μπορεῖ νά ἦτανε βιαστική, καράβια πολλά δέν ἔφτασαν –κι οἱ ἄνθρωποι μαζί– ἄλλα ἔφτασαν τσακισμένα. Ὅμως αὐτά ὅλα, ἀφοροῦν ἕναν καζαμία καί ὄχι ἕναν ταξιδευόμενο. Γι' αὐτόν υπάρχει, ἀκόμη, μιά θάλασσα βολική κι ἕνας οὐρανός αἶθριος.

Τό καράβι, νομίζω, λεγόταν Ἀλιάκμων. Αὐτό βέβαια ἀπό σύμπτωση, γιατί δέν εἶχε καμιά σχέση μέ τό ποτάμι –ἕνα καράβι κι ἕνα ποτάμι, ὅπως ἐγώ κι ὁ διπλάνος μου ἄνθρωπος, μοιάζουμε μόνο στή διαδικασία–. Ἦταν ἕνα σκαρί θεόρατο, γεμάτο αἷμα καί σίδερο,

χαρισμένο κι αυτό σε ώρα ανάγκης, για να μεταφέρει υλικά και ένοπλο πληθυσμό, στο χρόνο και στον τόπο που σηματοδεύτηκε στους έπιτελικούς χάρτες για συζήτηση –πίο κάτω, περιμένει ή Δόξα να περπατήσει μονάχη, έπειτα ένα μνημείο και ό συνήθης έορτασμός.

Λοιπόν ό ούρανός ήταν αίθριος.

Κι έμειζ ήμασταν αίθριοι. Βέβαια, πρέπει ίσως νά πώ, τό ταξίδι πού άρχισαμε, μέ τίς έπευφημίες του πλήθους, ήταν άποκλειστικά για σπόρτσμεν. Έμειζ, όταν διδαχθήκαμε τόν τρόπο του κολυμβήματος, δέν τό είχαμε ύπ' όψιν. Γι' αυτό και δέν φέραμε άντίρρηση. Άπλώσαμε τά χέρια, ψάξαμε, κι άνεβήκαμε. Καθήσαμε στο κατάστρωμα κατάχαμα, ό ένας πολύ κοντά στον άλλον για νά χωρέσουμε, μ' όλα μας τά ύπάρχοντα ένα προσεχτικό κουβάρι δίπλα στά πόδια μας, κι όλη μας τήν έλπίδα ένα χαμόγελο ή ένα χωρατό. Καθένας προσπαθούσε νά μιλήσει πιο δυνατά για ν' άκουστή, κι όλοι μαζί χειρονομούσανε και δείχναν και φιλιόσαντε.

Έγώ βρήκα τίς πλάτες του πίσω μου κι άκούμπησα. Ό άλλος άπλωσε τό ψωμί του πάνω στά πόδια μου και ζήτησε τό παγούρι του δίπλανού. Κι αυτός κατέβασε τόν άγκωνα του από τόν κάποιον ώμο κι έφτυσε προς τή θάλασσα.

Οί γνωστοί γυμνοί άνδρες, πού σηκώνουν τίς άγκυρες –νά ποῦμε ένας Προμηθέας κι ένας Ηράκλειτος, ή για νά είμαστε πιο σύγχρονοι, ένας ήρωας πολέμου κι ένας ήρωας μυθιστορήματος– άποτελούνε πιά θέματα μακρινά κι άδιάφορα. Έδῶ, πατῶς ένα κουμπί κι όλοι οί ιδρωῶτες και οί αιῶνες έξανεμίζονται.

Ξεκινήσαμε, χωρίς κι έμειζ νά τό καταλάβουμε. Συνέβη κά-

ποιος νά γυρίση στήν ἀποβάθρα καί νά τήν δῆ ν' ἀπομακρύνεται. Ἡ εἶδηση διαδόθηκε ἀμέσως κι ὄλοι, κάναμε τό σταυρό μας καί εὐχηθήκαμε.

Ἀπό κεῖ καί πέρα ἡ γῆ ἐξαφανίζεται ὀριστικά, ἡ θάλασσα γενικεύεται ἀτελείωτα καί μεῖς, στρωμένοι κοντά-κοντά, μιλάμε. Μιλᾶμε συνεχῶς, γιά νά περνᾷ ἡ ὥρα καί νά συνηθίζουμε. Τά θέματα, καί τά χρόνια, διαδέχονται τό ἓνα τ' ἄλλο, χωρίς νά μᾶς ἀφίνουν τίποτε. Βέβαια, θά μπορούσαμε γιά λίγο νά σταματήσουμε καί νά συγκεντρωθοῦμε. Μά δέν ὑπάρχει κάτι νά μᾶς ἀπασχόληση. Μήτε ἓνας ψίθυρος, μήτε κᾶν ἓνας κρότος. Ἡ θάλασσα εἶναι ἀκίνητη καί πλατιά σάν ἓνα κρύο δέρμα. –Ἡ θάλασσα εἶναι ἀπροσποίητη–. Πιο πάνω ἀπ' τόν ὀρίζοντα, ἀρχίζουνε τά βλέφαρα, κρύα κι ἀκλόνητα. Πιο πάνω ἀπό τά δάχτυλα, ἀρχίζουν οἱ παλάμες, χαρακωμένες ὀριστικά. Γ' αὐτό καί μεῖς μιλάμε καί διηγούμαστε ἀνέκδοτα εὐθυμα κι ἀπίθανες Ἱστορίες.

Κάθε πρωῖ ἓνα κουδούνι μᾶς εἰδοποιεῖ. Κι ἀνοίγουμε τά μάτια κι ἀλλάζουμε τό φύλλο στό ἡμερολόγιο. Μετά μᾶς φέρνουν τόν καφέ, τόν πίνουμε ρουφηχτά, σαλιώνουμε τό δάχτυλο, τό σηκώνουμε ψηλά, περιμένουμε. Οἱ ὄρες περνοῦν, τό δάχτυλο δέ στεγνώνει, τό κατεβάζουμε. Ξανακαθόμαστε κοντά-κοντά, κι ἀρχίζουμε πάλι, γιά ἱστορίες νοσταλγικές. Ἐπειτα ἔρχεται τό μεσημέρι καί τό φαγητό μας. Ἐπειτα ἡ κούραση, τό σούρουπο, τό χασμούρημα. Καί γίνεται ἑσπέρα καί γίνεται πρωῖ, ἡμερα καμία.

Ὁ ἄνθρωπος μέ τό κασκέτο εἶναι τοῦ карабиоῦ. Ὅλη τήν ὥρα βολοδέρνει πάνω ἀπ' τά κεφάλια μας, πότε μέ τά σκοινιά πότε μέ τούς κουβάδες καί τίποτα δέ δείχνει, νά μᾶς πρόσεξε, ἰδιαίτερα.

Σάμπως καί νάμασταν ἕνα κασόνη ἐργαλεία, ἡ ἕνα δέμα πρὸς μετακόμισιν. Ὅταν ζητήσαμε τίς πληροφορίες τίς σχετικές, ἀπάντησε, πὼς ὅλα καί ἡ πορεία μας κι ἡ ἄφιξη μας, εἶναι ἕνα καπρίτσιο τοῦ καιροῦ καί τῶν ἀνέμων. Βέβαια, ὅλοι σηκώθηκαν ὄρθιοι κι ἄρχισαν νά φωνάζουν καί νά διαμαρτύρωνται. Ἄλλος ἐμίλησε γιά τήν ἀξία τῆς πυξίδας καί τήν ἀξία τοῦ στοχασμοῦ. Ἄλλος, γιά τά δελτία τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου καί τή θέληση. Ἐγώ, νομίζω, ἀνάπτυξα μέ στόμοφο, τό μυθιστόρημα “Τά ταξίδια τοῦ Γκιούλλιβετ”.

Φαίνεται, πὼς ὅλες τοῦτες οἱ φωνές καί τά καμώματα, δέν πέρασαν μακρύτερα, ἀπό τά χεῖλη ἢ ἀπ’ τά χέρια μας. Ἐκεῖνος ἐξακολούθησε ν’ ἄσχολῆται μέ κάποιο κόμπο θαλασσινό, ψάχνοντας μέ τά μάτια τόν ὀρίζοντα, γιά ἕνα πλεούμενο ἢ μιὰ καταιγίδα. Εἶπαν, πὼς εἶχε μιὰ ἀπογοήτευση, ἐρωτική. Ἐτούτη τή γυναῖκα πού βλέπαμε πάνω στό πετσί του, κάποτε, τήν εἶχε στή καρδιά του καί στό κρεββάτι του. Ὅμως, τόν ἔρωτα πού συνηθίζεται σέ παρόμοιες περιπτώσεις, κανένας δέν τόν ἐγγυήθηκε. Ἔτσι, πέταξε κι αὐτός τήν καρδιά του καί τό κρεββάτι του καί πῆρε τή θάλασσα.

Ὅταν πρωτομίλησαν γιά Ἴσημερινούς, κανεῖς δέν ἦταν δυνατόν νά φαντασθῇ τή συνέχεια. Εἶχαμε ἀκούσει ὅλοι βέβαια τή θεωρία τῆς θάλασσας. Γιά ἀέρηδες ἀνήμερους, γιά κύματα, –ὅταν λέω κύματα, κύματα, ὅπως ὅταν λέω *quanta quanta*, αἰσθάνομαι πάρα πολύ, τή συγκίνηση τῆς πρώτης μου διαδηλώσεως– λοιπόν, γιά κύματα ἀφρισμένα πού περπατᾶνε σέ παράταξη μέ βῆμα τραπωτικό, γιά δαίμονες, ἀστροπελέκια, σημαδεμένες ὥρες κ.τ.λ. Ὅμως, αὐτό πού εἶδαμε καί πάθαμε, πέρναγε κάθε ὄριο. Ἐνα πελώριο χέρι ξεφύτρωνε ἀπό δίπλα μας, καί ὑψωνόνταν, καί ὑψωνόνταν, κι ἐμεῖς

κατρακυλούσαμε στή μασχάλη του, κι αυτό ύψωνόνταν, μέχρι πού τέλειωνε τό ψηλός του, καί γύρναγε καί διαλυόταν πάνω στά κεφάλια μας. Λές τότε καί μᾶς ἄδειαζε ὀλόκληρη τή θάλασσα. Καί μᾶς ρουφοῦσε κείνη ἡ ἀμασχάλη του, καί μᾶς μασοῦσε καί μᾶς ξέρναγε.

Κάθε ὥρα κι ἕνας πιό λίγοι, κι ἕνας πιό ἔνδοξοι. –Οἱ ἥρωες πού ἔχουν ἀπό τη μοῖρα ταχθῆ, ἔγιναν τόσοι πολλοί, πού πλημμυρίσαμε. Θάπρεπε, ἴσως, νά ληφθῆ κάποιο μέτρον. Ὅπως ἐκεῖνο πού ἐλήφθη γιά τούς παγκόσμιους πολέμους: ν' ἀριθμοῦνται μέ στοιχεῖα ἀραβικά.

Ὁ διπλανός μου, ὁ φίλος μου, πῆρε τήν πλάτη του καί τήν ἐσκόρπισε στά πέρατα. Ὁ ἄλλος, ἄφισε γιά ἐνθῦμιο τό ψωμί του στά πόδια μου. Κι ὅσοι ἀπόμειναν, ὅλοι πού ἀπόμειναν, περπατοῦν ἀπ' τό πρωῖ καί φτύνουν.

Σωθήκαμε, ἐκεῖνοι πού προλάβουμε κι ἀδειάσαμε τό σκάφος ἀπ' τούς ὑπόλοιπους. Γιατί ἔπρεπε ἡ πορεία νά συνεχιστῆ. Καί γιατί ἐμεῖς εἴμασταν οἱ ἄνθρωποι τῆς αὔριου.

Δεν ξέρω πῶς τά κατάφερα νά περπατήσω. Σάν ἄρχισε ν' ἀγγίξει ἡ κουπαστή τήν κουπαστή κι ἡ πρύμνη τήν πλώρη καί τό κατάστρωμα νά ἐρημώνεται ἀπ' τούς ἀνθρώπους, κι ἀπό τά ὄνειρα τῶν ἀνθρώπων, φαίνεται πώς κατάλαβα τόν κίνδυνο. Νά πάρης ἀπάνω σου τά γεγονότα, ἀπαγγέλλοντας κουβέντες ἱστορικές, εἶναι ἕνα ἐπιχείρημα, μόνο γιά χρήση δημόσια. Ἄλλωστε, ἐγώ, εἶχα ἤδη καταναλώσει ὅλα μου τά δάκρυα, πρὶν φθάσουμε στό ἀποκορύφω-μα τοῦ δραματικοῦ γεγονότος, –ἀπό ἔλλειψη συντονισμοῦ.

Λοιπόν τότε, μὴν ἔχοντας νά προσφέρω τίποτα, πῆρα τὴν πρώτη σκάλα πού ξεχώρησα μέσα ἀπὸ νερά κουρέλια κι ἐξαρτήματα καὶ κατέβηκα στὴν τραπεζαρία. Ἐκεῖ, πάνω σ' ἓνα πάγκο, ξάπλωσα τὸ κορμί μου ἀνάσκελα, ἔκλεισα τὰ μάτια ἐρμητικά καὶ περιμένα τὴ θάλασσα.

Σκέπτομαι πότε-πότε, πόσες ἀφόρητες στιγμές ἔχει κανένας ν' ἀντιμετωπίσει στοὺς Ἰσημερινούς –δὲν ἐξετάζω βέβαια, τὸ γλέντι τὸ τρικουβερτο πού συνηθίζεται– καὶ πῶς τάχα, θά ἦταν δυνατόν, ν' ἀνταπεξέλθῃ καλύτερα. Δύο εἶναι τὰ ἐνδεχόμενα. Πρῶτον, νά πῆς πὼς ἐγὼ εἶμαι ἓνας Δημόσιος ὑπάλληλος καὶ παρακαλῶ νά μέ ἀφίσετε ἤσυχο. Δεύτερον, εἴτε τὸ θέλησε εἴτε ὄχι, νά γίνῃ μάρτυρας μιᾶς σοβαρῆς ἀνακαλύψεως. Ἐκείνης πού συνήθως ὀνομάζουμε, ἀναίρεση ἢ ἀμφιβολία ἢ γενικὴ ἄποψη. Στὴν πρώτη περίπτωση, τὰ πράγματα ἐξελίσσονται κατ' εὐχὴν, μπορούμε νά μιλήσουμε γιὰ συνέπεια κι ἓναν δίκαιο ὕπνο. Στὴ δεύτερη, ἡ γνώμη τῶν κριτικῶν διχάζεται. Οἱ μὲν ὑποστηρίζουν πὼς ἡ ἔκδοση καὶ ἡ δημόσια ἀνάγνωση τῆς Παγκοσμίου Ἐγκυκλοπαιδείας, εἶναι μιὰ λύση ὑπέροχη γιὰ ὅποιαδήποτε φιλομάθεια. Οἱ δέ, πιστεύουν, πὼς ὁποῖος πέρασε μιὰν ὀλόκληρη μέρα μέ τὸ κεφάλι του στὰ χέρια, δὲν θά ἤσυχάσῃ ποτέ. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία, γιατί, ἐνῶ ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μας εἶν' ἔτοιμη ἡ θάλασσα –περίπου ὅπως τὴν περιέγραψα πῶς πάνω– ἐμεῖς εἶμαστε ὑποχρεωμένοι νά περιμένουμε νά ἔρθουν νά μᾶς ἀναγγεῖλουν ὅτι ὁ Κύριος ἀνέστη. Αὐτὴ ἡ ἀναμονή, ζοδεύει ὅλη μας τὴ ζωὴ, ἄστοχα καὶ ἄδικα καὶ ἄπρεπα. Ὁ κόπος μας κι ὁ μόχθος, μένει γιὰ πάντα μιὰ προετοιμασία.

ἽΟλες λοιπόν ἐκεῖνες οἱ ἀπορίες, πού δὲν λένε νά σκορπίσουν

περνώντας από τὰ χεῖλη στήν καρδιά κι ἀπ' τήν καρδιά στά μάτια καί τὰ δάκρυα, ἔφτασαν τότε ἐκεῖ, δίπλα μου, παίζοντας μέ τή θάλασσα, ἕνα παιχνίδι προτεραιότητος. Κι ἐγώ, ἀνήμπορος νά κινηθῶ, τίς ἔβλεπα νά χαχανίζουν, ἀνακατεύοντας τήν ψυχή μου, μέ τόν Θεό καί μέ τούς ἔμετούς πού κύλαγαν στό πάτωμα.

Ἔψαξα πρῶτα τίς αἰσθήσεις μου, καί τίς βρῆκα ἀπαίσιες. Τί νά καταλογίσω; Ἐκεῖνο τό ἀρχαῖο κουπί πού λυγίζει καί τεντώνεται κολυμπώντας, αὐτές τίς σιδηροτροχιές πού σμίξανε στόν ὀρίζοντα, ἤ νά δικαιολογηθοῦμε μέ συστήματα ἀδρανεῖας καί παρατηρητάς;

Γύρισα τότε στό μυαλό μου κι εὐχαριστήθηκα. Καί πέσαμε ἀκάθεκτοι στό βρόντο!

Ἔπειτα ἀκολουθεῖ ἡ ἄλλη ὑπόθεση, γιά τήν Ἀρχή καί τό Λόγο της. Ἐκείνη πού γίνεται γιά νά ταχτοποιήσουμε τόν ἑαυτό μας μέσα στό παρόν, μέ μιὰ δικαιολογία γιά τό μέλλον.

Δεν ἤμωνα βέβαια πρῶτος ἐγώ, οὔτε ὁ μόνος. Ἕνας συρφετός ἀνθρώπων, ξεκίνησε γιά τόν παπά τῆς ἐνορίας. Κι αὐτός, στήν ἀρχή μᾶς ξόρκισε, ἔπειτα μᾶς ἔδωσε τήν εὐχή τοῦ κι ἀπῆλθαμε.

Εἶναι ἀκόμη, κι ἐκείνη ἡ ἀμφιβολία τοῦ ἑνός γιά τόν ἄλλον. Γιά τοῦτο κάθομαι πολλές φορές καί ἀφουγκράζομαι τήν ἀναπνοή σου. Γιά τοῦτο ἤρθα χτές βράδυ, καί σ' ἀκούμνησα μέ τό δάχτυλο. Μοῦ εἶπες νά σέ ἀφίσω ἤσυχο. Ὅμως, ἐγώ, δέν τά κατάφερα νά πεισθῶ ἀπόλυτα. Γιατί εἶμαι εἰλικρινής.

Ἔτσι βρεθήκαμε στόν Ἰσημερινό. Ἀκίνητοι, ὠχροί, μέ μιάν ἠρεμία θανάτου. Ἀδειάζουμε τό στομάχι μας στο πάτωμα ἀπό προχτές. Κι ἔρχεται εὐθύς ἡ θάλασσα καί τά ξεπλένει ὅλα, μέχρι τό κόκκαλο.

Όμως, πρέπει όπωσδήποτε κάτι νά βάλουμε μέσα μας ή τουλάχιστον πάνω μας. Γιατί ό ήλιος, είναι βαθύς κι άπότομος.

Σήμερα κι άλλος παρουσιάστηκε στον καπετάνιο καί ζήτησε νά προσληφθή καί νά παραμείνη. Τό νέο έδωσε καί πήρε άνάμεσα μας. Όλοι σηκώσαμε –όπως μπορούσαμε– τό δάχτυλο κατ' έπάνω του, μ' άποτροπιασμό. Ένας τόν κατηγόρησε δειλό. Άλλος έπικαλέστηκε τό οίκογενειακό του όνομα ή τά πεπρωμένα του είδους. Όμως εκείνος ήταν άνένδοτος. Είχε μπορέσει νά κράτηση τήν άγάπη sé λογικά όρια καί δέν είχε μετανιώσει. Είπε πώς μās λυπάται καί πώς αυτός στό δεύτερο ταξίδι θά συνήθιζε, ένώ έμείς δέ θά συνηθίζαμε ποτέ. Είχε βέβαια δίκιο γι' αυτό πού έλεγε ίσως καί γι' αυτό πού έκανε.

Πάντως κι έμείς δέν είμασταν τυχαίοι. Είχαμε μιάν ιστορική έντολή, καί μιá μεγάλη παράδοση. Είπαμε, λοιπόν πολύ καλά, θά προχωρήσουμε. Καί ξαπλωθήκαμε άναπαυμένοι.

Έδω, θά σταματήσω τήν άφήγηση του περιστατικού. Τά παρακάτω, μέ λεπτομέρειες, μπορείτε νάν τά βρήτε, στό όποιοδήποτε, έβδομαδιαίο, σύγχρονο, περιοδικό.

Πάντως
το ταξίδι συνεχίστηκε
sé μιá προκυμαία –ένδιάμεση–
μās περιμέναν οί μεγαλύτεροι
μ' ένα φλυτζάνι τσαί
καί μ' ένα μισθό
για τά τρεχούμενα έξοδα.

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΓΟΥΒΑ

Είμαστε πέντε όλοι κι όλοι οί επιβάτες. ΄Εγώ, κρατώ όλόκληρο τό πρώτο κάθισμα. Βέβαια είναι φτιαγμένο για δύο. Μά πολλές φορές είμαι δύο ή και περισσότεροι. (Τουῦτο τό ξέρουνε καλύτερα ἐκεῖνοι πού ἦτανε μαζί μου στήν Καβάλα. Ποτέ δέν ἔπαιρνα δωμάτιο μόνο μ' ἓνα κρεβάτι, σέ ὁποιοδήποτε ξενοδοχεῖο –μιά γυναίκα καλύπτει ἓνα ἀσήμαντα μικρό μέρος.– ΄Ετσι γιά νά μπορῶ νά σκηνοθετοῦμαι μέ μεγαλύτερη εὐχέρεια).

Αὐτή τή διαδρομή τήν κάνωκάθε μέρα, μεταφέροντας τό κεφάλι μου στόν τόπο τῆς ἐργασίας. Ποτέ σχεδόν δέν ὑπάρχει μεγάλη κίνηση, ἔκτος ἀπό τίς μέρες πού εἶναι Ψυχοσάββατα. Τότε, ἡ σταση "Νεκροταφεῖον" δίνει καί παίρνει. Ὁ εἰσπράκτορας δέν προφθαίνει τά εἰσιτήρια κι ἐγώ τά χασμουρητά. Κάποτε, σκέπτομαι, νά γίνω ἰδιοκτήτης ἐνός νεκροταφείου.

Λοιπόν σήμερα δέν εἶναι Ψυχοσάββατο. Εἶμαστε πέντε ἄνδρες. Τό κρύο εἶναι πολύ. Τό λεωφορεῖο ἀπέραντο.

—Καλημέρα, ἀγαπητέ μου φίλε. Ἐν θέλησης νά μοῦ μιλήσης,

δέν θά συναντηθοῦμε ποτέ. Ὅχι πῶς ἐγώ δέν θά τό ἤθελα. Ἄλλά ἔχεις τίς παλάμες σου γεμάτες ρόζους καί γεμάτες χῶμα ἀπό χτές. Ὑχεις στήν τσέπη τό μεσημεριανό σου φαγητό καί τρέχεις νά φιληθῆς μέ τόν ἐπιστάτη. Ἐγώ, συνοδεύω τό μυαλό μου στή Γούβα. Ἐκεῖ πού θά τό βάλω νά ἐργασθῆ μέ μιάν ὀρισμαμένη ταχύτητα, μέχρι νά σκοτεινιάσῃ. Μέ τί τρόπο μπορείς νά μέ ἀνεχθῆς;

Κι ὁμως θά πρέπει νά ἔχουμε γνωριστεῖ ἀπό τόν καιρό τῆς δημιουργίας. Τότε, πού σήκωνες τή γῆ στά χέρια σου, γιά νά τή μεταθέσης. Τότε πού ἐγώ ἤμουν ἕνας ἀσήμαντος παιδαγωγός, κραδαίνοντας τίς συνταγές τῆς μάννας μου τῆς γιάτρισσας καί τό καλάμι μέ τά κουδούνια. Ἀργότερα, ἴδρυσά τοὺς ἀνθρώπους μου καί τίς περιπλανήσεις στό Κολοράντο. Ἐκεῖ, πού σέ κάλεσα νά δουλέψῃς, γιά νά φτιάξῃς μιὰ ζωή ἀξιοπρεπῆ.

Μη μέ κοιτάζεις ἔτσι. Αὐτό τό ὕφος δέν πρέπει νά τό χρησιμοποιῆς. Σήμερα, εἶμαι ἐδῶ κοντά σου μέ τά μάτια ἐτοιμα νά σοῦ δοθοῦν. Αὐτά τά ἴδια μάτια, πού ξέπλυνα κάποτε στόν Ἀχέροντα, πού τά σερβίρισα μέ δύο ὀδοντογλυφίδες στή Θήβα καί πού προχθές τά ἐπισκεύασα σ' ἕνα Ὀφθαλμιατρεῖο Δημόσιο. Ἴσως ἔτσι μοῦ γίνῃς μιὰ συνήθεια, ἴσως καί μιὰ λατρεία.

— Ἐσᾶς, μεγάλε μου κύριε, σᾶς θυμοῦμαι, στό ἐργαστήριο. Εἶχατε παραπονεθῆ γιά τήν ποιότητα τῶν σκελετῶν. Τόσο πού πήραμε στό τηλέφωνο τήν Εὐρώπη. Οἱ τιμές βέβαια ἦταν ἀσύμφορες καί προτιμήσαμε τήν ἐγχώριο παραγωγή, πλὴν ὁμως φανήκατε ἕνας λαμπρός ἐπιστήμων. Κάθε πρωΐ ἡ ἄσπρη σας μπλούζα μοῦ ἔφερνε στό νοῦ τήν ἀρένα τῆς Σεβίλλης καί συμφωνοῦσα γιά τόν τόπο καί τό χρόνο τοῦ Ἐμπρησμοῦ. Ἀκόμη ἐκεῖνο τό ταλέντο σας

στό χειρισμό του δοξαριού –είχαμε, αλήθεια, μοιράσει, αρκετά χέρια και πόδια– κι εκείνη ή λεπτή σας αίσθηση για την καταλληλότητα της σάλτσας, με είχαν κάνει να σᾶς θαυμάζω απόλυτα. Κάποτε σᾶς ἐκάλεσαν σ’ ἕναν ἀνεμοδείκτη ἐλαττωματικό. Διατάζατε να τὸν γυρίζουν με τὸ χέρι. Κι ὀρίσατε τίς βάρδιες. Εἴσθε, κύριε, ἕνας ἄσσοι. Σᾶς ὑπολήπτομαι.

Ἡ ὥρα εἶναι οκτώώω καὶ εἴκοσι τρία... ὀκτώώω καὶ εἴκοσι τρία...

Σέ λίγα λεπτά –ὀκτώμιση, με τὸ χειμερινό πρόγραμμα– ὅλος ὁ κόσμος θά πάρη τή θέσητου, καὶ τὸ πρῶτο κουδούνι θά χτυπήση στό διάδρομο. Πρέπει νά ἔχης προλάβη τὸ μολύβι σου. Γιά νά ὑπάρχεις στό τέλος τοῦ μηνός.

Σοῦ εἶχα μιλήσει κάποτε. Δέ θά θυμάσαι. Ἦταν ἕνα πρῶι γιά κάποια ὑπόθεση καὶ κάποιον ἀριθμό. Βέβαια, ὅταν ὁ καφές εἶναι κρύος ἔχεις κάθε δικαίωμα νά ἐρεθιστής. Γιά τοῦτο δέ σοῦ κράτησα κακία. Μαζί σου θά μπορούσα νά συνεννοηθῶ καλύτερα —ὀκτώώω καὶ εἴκοσι τέσσερα... Ἄλλωστε τρέχω κι ἐγώ γιά τὸ μολύβι μου.

Διαβάζεις ἀκόμη τήν ἴδια ἐφημερίδα; Ἐγώ τήν ἄλλαξα. Ὅχι γιατί τῆς βρῆκα τίποτα κακό, ἀλλά γιατί βαρέθηκα τὸ μακρὸς καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα... Τήν Κυριακή πού θάσαι εὔκαιρος, ἔλα νά συζητήσουμε γιά θέματα πολιτικά. Θά σέ περιμένω.

— Ἐσένα ὅταν σε εἶδα χτές στά χαρακώματα, με τὸ θάνατο στά δάχτυλα, δέν μπόρεσα νά σέ γνωρίσω. Ἔχεις ἀλλάξει, ἀγαπη-μένε μου ἀδελφέ. Ἔχεις ἀλλάξει ἀνεπανόρθωτα. Πίσω ἀπ’ τὰ μά-τια

σου κυλάει τό αίμα σά λιπαντικό. Ζήτησα κάποιο χέρι καί μούδωσες τ' άριστερό. Δέν ξέρω τ' άλλο σου τί έκρυβε στήν τσέπη. Ζήτησα έναν λόγο καί μούδωσες τό σύνθημα. Άλλοίμονο!

Τότε, πού σέ κράταγα στά γόνατα, τήν έποχή τών σεισμών, δέν ήξερα πώς θά χρησιμοποιήσης τήν εϋχή μου, οϋτε καί τή φωτιά πού σούδωσα νά δείξης στόν οϋρανό. Κατάντησες άπόλυτα σύμφωνος μέ τίς συνθήκες. Ξέρω μέ τί άγωνία περιμένεις νά γίνη τ' όνομά σου θρϋλος, ή έστω ένα έκτακτο παράρτημα. Σοϋ εϋχομαι νά επιτύχης. Μόνο, αγαπημένε μου άδερφέ, μή μοϋ ξαναμιλήσης για τήν τέχνη μου. Άν θέλεις τούς κανόνες τής βλητικής νά στούς διδάξω όπως τούς έμαθα. Αν θέλεις πάλι τή φωνή μου, για τήν άποψινή διαδήλωση, ή τή γροθιά γροθιά μου για τό Τιέν Μπιέν Φού, νά σοϋ τίς δώσω. Όμως, μή μοϋ ξαναμιλήσης για όμορφιά.

Σήμερα, πού δέν είναι Ψυχοσάββατο, κάναμε πρώτη στάση στοϋ Μακρυγιάννη. Έκει άνέβηκε. Τόσο άπρόοπτη τόσο επιβλητική. Μέ κείνα τά άπίθανα πόδια. Δυό γόβες άπό λουστρίνι πού σέ παραλαμβάνουν καί σέ σηκώνουν σιγά-σιγά μέχρι τά γόνατα, μέχρι τή λεκάνη καί σέ ιδρώνουν καί σέ σφίγγουν καί σέ περιδινούν.

Πέντε πρωϊνοί άντρες κι ένα σύρμα καυτό πού τυλίγεται. Ό ένας κοντά στόν άλλον, ό ένας πάνω στόν άλλον, τόσο, πού δέν όρίζαμε τά μέλη καί τίς σκέψεις μας.

Έκανε κάποιο βήμα δισταχτικό, επάνω στά νεϋρα μας, τίναξε στόν αυχένα τά μαλλιά καί κάθησε, μ' όλοκληρο τό βάρος στο στήθος μας.

Αϋτό τό χνῶτο τοϋ άπέναντι κυρίου μοϋ καίει τό πρόσωπο. Θα-

θελα νά τοῦ ἐπιστήσω τήν προσοχή γιά τόν τρόπο πού ἀναπνέει, ἄλλα ἡ φωνή μου εἶναι ἀνίκανη.

Ἐκτώωω καί εἴκοσι ἐπτά... ὀκτώωω καί εἴκοσι ἐπτά...

—Σᾶς παρακαλῶ δεσποινίς. Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά σᾶς φιλήσω;

—Μά ἐπί τέλους, κύριε...

—Καλά, τότε ἄς τραγουδήσουμε ὅλοι μαζί.

Ἦ φίλος μου, ἐκεῖ πίσω, τρίβει τά χέρια του, ἀνυπόμονα. Ἄκουω τό θόρυβο τῶν ὑποσχέσεων πού κάνουν οἱ ρόζοι. Μένει ἀκόμη μιά της λέξι καί θ' ἀρχίση τή φυσική του ἀπασχόληση. Ν' ἀνακατεῦη μέ τίς μεγάλες του παλάμες, τή γῆ του, τήν ψυχή τοῦ καί τό σπόρο του. Μέχρι νά γίνουν μιά μᾶζα. Ἡ μᾶζα τῆς ἕκτης μέρας.

Ἦ ἀγαπημένος μου ἀδελφός, τάχει χαμένα. Τόση ὥρα κυνηγᾷ τόν ἑαυτό του, χωρίς ἀποτέλεσμα. Ἐπί τή ρίζα στό κλαδί, ἀπό τήν πέτρα στό ρυάκι, ἀπό τό θάμνο στό ψηλό τριφύλλι πού σέ ποτίζει μ' ἕνα ρῆγος μέ μιάν ἀναδρομή. Καί ὅμως πρόκειται γιά μιά παρείσακτη...

Πέντε ὀλόιδιοι ἄνθρωποι, ἀγωνιζόμαστε νά χωρέσουμε μέσα σέ τοῦτο τό λεωφορεῖο. Καί κάνει τόση ζέστη!

Ἔχουμε ὅλοι κοιμηθῆ χτές βράδυ μέ μιά παράλειψη. Καί προχθές. Οἱ παραλείψεις βέβαια εἶναι ἀνεπανόρθωτες. Ἀλλά, ἔχουμε ὑπέρ ἡμῶν τίς προβλέψεις τῶν Ὁροσκοπῶν καί τίς στατιστικές πού δημοσιεύτηκαν τίς προάλλες, στόν τύπο τόν καθημερινό. Φαίνεται πῶς θά ἔρθουν εὐνοϊκοί καιροί γιά γονιμοποίηση.

Ἦ ὅλοι ἀπάντησαν μ' ἕνα νεῦμα καταφατικό. Καί οἱ τέσσερις. Τήν ἔμπνευση βέβαια τήν εἶχα ἐγώ. Εἶπα:

—Σέ παρακαλῶ, εἰσπράκτωρ, κάνε μιά στάση νά κατεβοῦμε.

Ἐκεῖνος σταμάτησε, πῆρε τό δέμα –πέντε ἄνθρωποι καί μᾶς μετέφερε σάν πούπουλο– ἐσήκωσε τή σχάρα, καί μᾶς πέταξε στόν ὑπόνομο.

ΕΝΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΛΟΓΙΚΟΣ

Παίρνω κάθε πρωί, τό τραῖνο Νο 4. Φθάνει στίς 8 καί δύο καί ἀναχωρεῖ στίς 8 καί τρία. Στή Βικτώρια εἶναι, στίς 8 καί πέντε καί στήν Ὀμόνοια στίς 8 καί ἑπτὰ ἀκριβῶς.

Στήν εἴσοδο τῆς πλατφόρμας στέκει ὁ ἐλεγκτής, πού τρυπάει τά εἰσιτήρια. Ἐνας ἄνθρωπος –πάντα ὁ ἴδιος– κοντός καί πολύ ἀδύνατος. Ὁρθιος, πηγαينوφέρει τό κορμί του, συνεχῶς, ζυγίζοντάς το, ἀπ' τόνα πόδι στ' ἄλλο, μέ ταχύτητα συνηθισμένου ἐκκρεμοῦς. Φοράει ἕνα μεγάλο πηλήκιο –ὕπηρεσίας– πού κατεβαίνει μέχρι τόν μαῦρο σκελετό τῶν γυαλιῶν.

Δεν ἔχουμε ποτέ ἰδωθῆ κατά πρόσωπο –ἄλλωστε δέν ἔχουμε πρόσωπα.– Τό κεφάλι τοῦ εἶναι συνεχῶς σκυμμένο, παρακολουθώντας μέ βουλιμία τήν ἐργασία τῶν χεριῶν. Τό ἀριστερό κρατά τό τρυπητήρι. Τό δεξί, δέχεται τό εἰσιτήριο καί τό ξαναδίνει μετά τό τρύπημα.

Στό τραῖνο μπαίνω πάντα ἀπό τήν ἴδια πόρτα. Εἶναι ἡ ἕκτη ἀπ' τήν ἀρχή καί στέκεται ἀνάμεσα στίς δύο κολῶνες. Τέσσερα βήματα ἀπό τή μιά καί τρία ἀπό τήν ἄλλη –ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στίς δύο κολῶνες εἶναι ἀκριβῶς ἑπτὰ βήματα ἀναμονής.– Ὅταν τό

βαγόνι είναι απ' τὰ καινούρια ἢ θύρα ἀνοίγει μόνη της. Ἐάν εἶναι απ' τὰ παλιά, τὴν ἀνοίγει κάποιος πού ἀφίνω πάντοτε νά προηγηθῆ.

Οἱ θέσεις εἶναι ὅλες ἄδειες. Γιατί ἐδῶ εἶναι τό τέρμα τῆς διαδρομῆς. Ἐγὼ κάθομαι στή πρώτη ἀριστερά, κοντά στό παράθυρο. –ἔχω πάντα τὴν ἐπιθυμία νά δῶ ἔξω ὅμως τό τραῖνο εἶναι ὑπόγειο. Ἐάν τύχη ἕνας ἄλλος καί καθίση στή θέση μου, στέκομαι ὄρθιος. Στήν Ὀμόνοια, βγαίνω απ' τὴν ἀριστερή ἐξοδο. Κι απ' τὴν ἀριστερή σκάλα αὐτηνῆς. Εἶναι ὁ μακρύτερος δρόμος γιὰ νά φτάσω ἐκεῖ πού πρέπει.

Στό πρῶτο σκαλοπάτι συναντῶ τὸν ἐφημεριδοπῶλη. Λέει μόνο "Ἀνακοίνωση τῆς Κυβερνήσεως, ἔχουμε νέα σοβαρά. Ἐπροχτές πού κηρύχθηκε πόλεμος χρησιμοποίησε κι ἄλλα λόγια, ἀνόητα.

Το τελευταῖο, καμιά φορά καί τό προτελευταῖο, σκαλί, τό πατᾶμε μαζί. Ἐπειτα χωρίζουμε. Ἐκεῖνη πηγαίνει πρὸς τὰ πάνω. Ἐγὼ πρὸς τὰ κάτω –προσωρινά.

Αὐτὰ ὅλα, καί ἄλλα πολλά, γίνονται κάθε μέρα, μ' ἕναν τρόπο ἤρεμο καί εὐθύ. Βέβαια χρειάζεται κάποια ἐτοιμασία, καί κάποια μέθοδος, νά μπορῆς νά βαδίζης ὅταν τὰ μέλη σου εἶναι στό γύψο. Ἰδίως, ἢ ἀκαμψία τοῦ λαιμοῦ κι ἢ ἀκαμψία τῆς γλώσσας –ὁ γύψος δέν ἔχει γεύση, εὐτυχῶς. Ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν, χρόνια, τώρα, νά προσαρμόζονται. Ὅχι ὅπως ἐκεῖνος ὁ ὑπαίθριος ἀθλητής, πού τὸν δένουν μέ ἄλυσίδες καί λύνεται, ἀλλά, ὅπως ὁ σκύλος μου ὁ Ντίκ, ἢ ἕνα δέμα συστημένο.

Λοιπόν, ταξιδεύουμε στό ἴδιο βαγόνι μερικούς αἰῶνες. Τό βλέμμα μου συναντᾷ τό δικό της, μετά τῆ διαφήμιση γιὰ τίς βενζινομη-

χανές, και τό σῆμα κινδύνου, πού βρίσκεται δίπλα της. Ὕπειτα, γυ-ρίζω στόν τίτλο τῆς ἐφημερίδας τοῦ ἀπέναντι "Η ΑΛΗΘΕΙΑ", και διαφωνῶ γιά τά στοιχεῖα, τά τυπογραφικά. Ἐκείνη, νομίζω, κάνει τήν ἀντίθετη διαδρομή, ὅμως, αὐτό δέν ἔχει σημασία.

Μιλήσαμε κάποια μέρα, κάποιο χρόνο, ξαφνικά.

Ἐγώ εἶπα:

— Ὁ καιρός εἶναι ἄσχημος.

Ἐκείνη εἶπε:

—Ναί, αὐτό συμβαίνει συχνά.

Ἐγώ εἶπα:

— Ἐμεῖς εἴμαστε μετρημένοι.

Ἐκείνη εἶπε:

—Ναί, αὐτό συμβαίνει πάντα.

Καί βγήκαμε κατόπιν μαζί. Καί περπατήσαμε δίπλα.

Τήν ἐπομένη, τήν κοίταξα πάλι μέ μιά πρόθεση. Ὕμουν ἔτοιμος κάτι νά πῶ, ἐκείνη ἔτοιμη κάτι ν' ἀπάντηση, ὅμως, σκεφτήκαμε ξαφνικά κι οἱ δύο πόσο μᾶς κούρασε ἡ συζήτηση τῆς προηγούμενης και σταματήσαμε.

Την τρίτη μέρα ἐγώ ἀρρώστησα. Ἀπό αἰτία βέβαια, διαφορετική. Ὕχει ὁ γύψος ἕνα μεγάλο μειονέκτημα. Ραῖζει εὐκόλα και τότε εἶναι ἀδύνατον πιά νά κρατηθῆ. Πρῶτα πέφτει τό ἕνα κομμάτι, ἔπειτα τό ἄλλο κι ὑπάρχει φόβος μέσα σέ λίγη ὥρα, νά μείνης ἀναυδος. Σέ μένα, ἔφατιξε κάποια πέτρα. Σκόνταψα κι ἔπεσα. Καί γίνηκαν ὅλα, κομμάτια. —Σήμερα, μαθαίνω, πῶς ὅλοι οἱ δρόμοι ἀσφαλτοστρώνονται, μέχρι τά σύνορα. Κι ἔτσι μπορεῖς νά κυλᾶς, χωρίς νά ἐπεμβαίνης και χωρίς νά νοιάζεσαι.— Συνέβηκε λοιπόν αὐτό, τότε πού ἀνακάλυπα τό νούμερο ἕνα και θέλησα ν' ἀλλάξω τόν

